

A bizottság elnökségének lelkes előszava után az első részben a népművelés multját, történeti fejlődését írta meg Tantó József. A második részben az iskolán kívüli népművelés jelenlegi szervezetét ismerteti; közli kiválóságainknak a magyar népre és a népművelésre vonatkozó gondolatait, valamint a népművelési irodalom, az illetékes hatóságok és a népművelést szolgáló intézmények jegyzékét. A harmadik részben találjuk Békésvármegye állapotrajzát. A negyedik rész pedig tizenegy fejezetben tárja fel a bizottság évi munkásságát és annak eredményeit. Az áttekintést megkönnyítik: Békésvármegye tanügyi térképe; kimutatások a vármegye lakosságának nyelv, vallás és foglalkozás szerint való megoszlásáról; grafikonok az előadásokról és tanfolyamokról.

Ezt a gazdag tartalmat százhusz kép (fénykép és művészi rajz) egészíti ki, ami nemcsak tanulságossá, hanem élvezetessé is teszi az emlékkönyv lapozgatását.

Váradi József.

Die Arbeitsschule in Sowjet-Rußland. Osteuropa-Verlag. Königsberg—Berlin. 1927.

Bár az orosz szovjeturalom bukását már ismételtelen megjósolták, reámutatva arra, hogy annak semmi köze az igazi szocializmushoz, hogy az nem proletárdiktatúra, hanem csak egy kis politikai töredék önkényuralma, mely a cárizmus szelleméből táplálkozik, mégis mindig tovább tudja nyújtani az életét és minden lehetőt elkövet, hogy a maga létjogosultságát kimutassa az európai közvélemény előtt.

Igy a bolsevikok pedagógiai téren is „érdemeket“ akartak szerezni és bizonyos eredményeket felmutatni és e célból „a szocialisztikus szovjet-köztársaságok uniója“ kiállítását rendezett az orosz munkaiskolából, melyet először Moszkvában, majd pedig Koppenhágában, Hamburgban és végre Berlinben mutattak be. A kiállítási kalauzban találunk két rövid elvi, magyarázó cikket is. Az elsőt *Pinkevits A.* írta *A szovjetpedagógia alapelvei* címmel, a másikat *Lumacsarszki A.*: *A népművelés általános helyzete az orosz szocialisztikus szövetséges szovjetköztársaságban* címen.

Pinkevits szerint a szovjet pedagógiai elméletének kiindulópontja a pedagógiai folyamat fogalma, melynek 3 oldala a bioszociális, a szociológiai és a filozófiai. Az első jelenti az ember fejlődésének gondos tanulmányát, amivel a pedagógia és az eugenika foglalkozik. A szociológiai oldal az embernek a társadalomban való helyzetét tisztázza és a szovjet felfogása szerint a nevelő folyamat célja épp az ember társadalmi tudatának és helyzetének az elemzéséből folyik. A filozófiai oldal ott érvényesül, hol a művelődésről beszélnek, amikor az axiológiai mozzanat nyomban előlép. A pedagógia ily értelemben az alkalmazott tudományok típusa, melynek specifikus vonása épp a pedagógiai folyamat. A szovjetpedagógia alapelveit következőképp lehet összefoglalni: 1. A nevelőintézmények a pedagógiai folyamat világosan fölismert céljából folynak. 2. A pedagógus feladata a nevelő- és képző-

környezet megteremtése. E szerint az összes pedagógiai intézkedések a jelen gondos tanulmányán alapulnak; másrészt nagy hely jut a helyismeretnek a lakosság tevékeny cselekvésének studiuma értelmében. 3. A pedagógiai folyamat középponti tengelye minden fokon a konkrét produktív munka. 4. Aktívizmus, a gyermekek, sőt a folyamat összes objektumainak (?) öntevékenysége. A gyermekek és ifjak összes önszervező mozgalmainak a támogatása és ezzel kapcsolatban a kollektívizmus kifejlesztése. 5. Egy dialektikai-materialisztikus világnézet kialakítása. Mint látjuk, a szovjet pedagógiai alapfelfogása, célkitűzése az, melyet már a szocializmusból ismerünk, amint ők orthodox marxisták akarnak lenni! Nem általános emberi eszmény, hanem a munkásosztály érdekeit tartja szem előtt. Alapfelfogásában kölesön vesz a modern pedagógiai törekvésektől (gyermektanulmány, axiológia) és a módszerben hasonlóképp nem a dogmatikust, illusztratív heurisztikust, hanem kiválóan a „kutatót“ követi, melyben a tanulót a kutató helyzetébe hozták. Itt hivatkozik amerikai eredményekre: a tervezetek (projektumok) módszerére, mikor a tanuló munkája egyes terv-feladványok sorára bomlik, melyeknek praktikus értelmük van. A „Dalton-terv“ pedig felosztja az osztályokat és helyökre műhelyeket és egyéb helyiségeket tesz, melyekben a tanulók megoldják a tanítótól elébök tett feladatokat. Az oktatás előbbi formája (kollektív társalgás) csak az iskolázás elején és végén vétetik figyelembe. Látnivaló, hogy a szovjetpedagógia materialisztikus alapfelfogásából kifolyólag a nem a közvetlen céljait szolgáló tananyagról mit sem akar tudni, a mult értékeit elejti és tisztán az ipari munkásosztály szükségleteihez alkalmazkodik.

A másik cikkben Lunácsarszki beismeri, hogy a polgári társadalom eddigi osztályiskolájával szemben a proletárosztály iskoláját kell megteremteni. Egyelőre ugyan nem valósíthatják meg a munkáiskolát abban a mértékben, amint Marx előírta, mert az csak akkor jöhet létre, ha a kommunisztikus kultúra az ipart és mezőgazdaságot a mai színvonal fölé emelte. Bevallja tehát, hogy a jelenlegi helyzet csak átmeneti, a kifejtett céltól még távol vannak. Általános jellegű 7, sőt 9 éves iskolát terveznek, melyre a 4 évesről akarnak áttérni. A középfokú iskolák 8-ik és 9-ik évét egyelőre megtartják, de gyakorlati irányba terelik. Közelebb állnak Marx szelleméhez a gyárak és üzemek számára fenntartott iskolák, melyekben az ipari munkások nyerik kiképzetésüket. Faluhelyen a 7—9 éves iskolák helyett parasztiskolákat rendeznek be mezőgazdasági iránnyal. Az egyetemeken munkásfakultásokat létesítenek, melyeket 3 éves előkészítő tanfolyammá szerveztek, hogy a forradalmi osztályok ifjai bejuthassanak az egyetemekre a polgári osztályból származó diákok ellensúlyozására. Egyébként a főiskolákon is az elvont gondolkodás helyébe a praktikus szempontok léptek. Széles ágazatú szervezet gondoskodik végül a politikai felvilágosításról!

Látnivaló, hogy a szovjet tanügyi reformjainak (melyek természetesen sokban emlékeztetnek a magyar proletárdiktatúrára) legjellemzőbb vonásai: a pártpolitikai szempont uralkodó szerepe, a történeti tanulságok semmibe-

vévése, államosítás az egész vonalon, csak a nép- és szakoktatás felkarolása, az általános műveltséget nyújtó intézetek (pl. középiskola) teljes elhanyagolásával stb. Mindezekkel pedig nem megy túl a szocializmuson és így tulajdonképpen nem őszinte a magyar szociáldemokraták tiltakozása, mert ők az általuk kárhozottatott bolsevikokkal egyazon elvi alapon: nevezetesen a marxizmus alapján állanak.

Erről pedig még mindig érvényesek Paulsen közismert etikájának e szavai: „a kommunisztikus programm keresztülvitele kultúránk végét jelenti.“ Ezért aztán a pedagógiai szempontból termékeny eszmék és módszertani kísérletek sem érvényesülhetnek kellően.

Szelényi Odón.

H. Wallon: L'enfant turbulent (*Bibliothèque de Psychologie de l'enfant et de Pédagogie*). Paris, Alcan, 1925.

H.-M. Fay: Éléments de psychiatrie infantile, à l'usage des éducateurs. (*Au Foyer Central d'Hygiène*. 4, rue Molière, Paris.)

E két mű mindegyike a gyermekpszichiátria legújabb állását mutatja be és bizonyos szempontból különösen kiegészítik egymást. Wallon műve nagy terjedelmű (653 lap) forrásmunka, 214 megfigyelést tartalmaz, melyeknek klinikai leírásai teszik ki a kötet második részét. Az első részben a rajtuk nyugvó elméleti fejtegetést kapja az olvasó, miután a bevezetésben a szerző megismertette a gyermek lelki zavarainak tanulmányozásában követett módszeres szempontokkal, az abnormis jelenségek előfeltételeivel és a tudatost megelőző, vagyis impulzív idegtevékenységnek fontos fogalmával.

Ez az utóbbi fogalmazása az emberi cselekvésmechanizmusnak azért oly fontos, mert megismertet bennünket a viselkedéseknek többé-kevésbé automatikus jellegével (ez viszont *P. Janet* fogalmazásában klasszikus elmélet a franciáknál) és a tudatnak, mint hozzájuk járuló jelenségnek inaktív és inoperatív voltával.

A mű fő eredménye gyanánt a gyermek normális lelki fejlődésének nagyvonalú rajzát kell tekintenünk, melyet a szerző az érzelmi fokozat (*le stade émotif*), az érzéki-mozgási fokozat (*le stade sensitivo-moteur*) és a tárgyiasítás fokozata (*le stade projectif*) fejezeteiben foglal össze. A francia lélektan abban látja általában a rendellenes lelki jelenségek tanulmányozásának hasznát, hogy belőle a rendes lelki élet törvényeire vonhatunk következtetéseket. Ily következtetéseket nyújt szerzőnk is a felsorolt fejlődési fokozatokban, hol azonban nem elégszik meg a gyermek lelki fejlettségének egyszerű megállapításaival, a fejlettség rajzával, hanem mindjárt megfelelő lélektani elméletek fejtegetésébe is bocsátkozik (pl. a nyelv vagy az érzelmelek elméletei) és ez ad művének mélyebb perspektívát és gazdagságot is. Wallon könyve nem könnyű olvasmány, de nem is akar az lenni. A fokozatokat a szerző nem a tudatosságnak vagy az érzelmi életnek fejlődésében találja meg, hanem, ami alapvetőbb jellegű, az egész emberre nézve: a pszichomotorikus és érzelmi-akarati világ elemeinek (lassú és nehezen követhető) kibontakozásában. A fejlődés menetére nézve jellemző az a megállapítása, hogy nem szabad bizonyos gesztusok,